

Művészetközvetítő pedagógusok, a tanári pálya nehézségei

Sz. Fodor Adrienne – Kerekes Rita

Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, DRHE

Művészeti nevelés

A művészeti nevelés a minőségi oktatás kulcsaként segíti az aktív tanulást, a tananyag elsajátítását, az adott társadalom közösségi és kulturális életében való részvételt, a tisztelet kifejezését mások iránt (First World Education on Arts, 2006). A művészeti tevékenységek transzferhatásai a tanulók kulturális tőkájének gyarapodásán kívül olyan képességek kimunkálását segíti, amely a munkaerőpiac igényeivel összhangban van (UNESCO, 2006). A minőségi művészeti integráció eléréséhez, magasan képzett pedagógusokra van szükség, akik tudásuk, művészeti aktivitásuk tapasztalatain keresztül bátran nyúlnak a művészeti nevelés lehetőségeihez. Minden területen meghatározó ki nyitja meg a befogadás csatornáit, azonban a művészeti szférát sújtja leginkább a tanári hatékonyság foka az adott tárgyra. Lehetséges, hogy a jövő iskoláiban a művészeti nevelés nem specializációként, hanem a tanárok szakmai fejlődésének, módszertani repertoár bővítésének természetes eszközeként jelenik meg.

A 21.század pedagógusa

A pályaszakaszok nehézségei, pályaelégedettség, presztízs

- OECD (2005): Teachers matter
- TALIS (2009)
- McKinsey-jelentések (2007, 2010)
- Pl.: Varga J. (2007), Chrappán M. (2010), Sági M. (2011), Veroszta Zs. (2015), Smack M. – Wálczak D. (2017)
- Ferge Zsuzsa (szerk., 1972): A pedagógusok helyzete és munkája
- OFI – Tanári pálya és életkörülmények (1996/97)
 - Szabó Ildikó: Tanárok szakma és szerepfelfogása
 - Imre Anna: Szakok- pedagógusok
 - Deák Zsuzsa: Szakmai mobilitás – Továbbképzések
- A művészetek alkalmazásának nehézségei

Szakirodalom feltárás

A 21.század társadalmának tudás-felfogása jelentős és dinamikus változásokon ment keresztül. Az élethosszig tanulás eszméje, a különböző tanulási formulák felértékelődése a tanári hivatásról, a tanári szerepekről és eszköztárról való gondolkodás hagyományos keretei felbomlani látszanak (Kozma, 2006; Sági-Ercsei, 2012; Pálvölgyi, 2014, Polónyi 2019). A hatékony és eredményes pedagógiai munka tényezőinek (McKinsey-jelentések 2007, 2010), a tanárképzés hallgatóinak motivációja, attitűdje, tanulmányi tapasztalatainak elemzése (Kállai-Szemerszki, 2016) mellett a pedagógus pálya szakaszainak nehézségei, a pályaszocializáció (Falus, 2004; Nagy 2004; Fodor, 2019) irodalmának tapasztalatai magyarázó erővel hatnak az empirikus vizsgálat során monitorozott közvetítői nehézségekkel.

Empirikus kutatásunkban a DEXARTA adatbázist használtuk, melyben a vizsgált 30 intézmény kiválasztása szakértői mintavétellel történt. 138 fő általános iskolában művészeti tárgyat oktató tanár kérdőívét dolgoztuk fel. Az adatfelvétel papír alapú kérdőív módszerrel zajlott 2019 tavaszán. Előadásunkhoz művészeti tanulmányainkat, tevékenységeiket, továbbképzéseken való részvételüket vizsgáltuk a kérdőívünk nyitott kérdéseire kapott válaszok alapján, melyeket tartalomelemzés módszerével dolgoztunk fel.

Érdeklődésünk középpontjában a tanári megújulás lehetőségeinek kihasználása és a rendszeres művészeti tevékenység mellett a művészeti nevelés nehézségeinek feltárása áll. Kutatásunkban a válaszadó tanárok konstruktív megoldási javaslataira is figyelmet fordítottunk.

Hajdú Bihar	Szabolcs – Szatmár - Bereg	Jász – Nagykun – Szolnok
Balmazújváros	Demecser	Jászboldogháza
Debrecen	Döge	Jászfényszaru
Hajdúböszörmény	Nagyvarsány	Karcag
Hajdúnánás	Nyíregyháza	Kengyel
Magyarhormog	Nyírkársz	Kunhegyes
Nádudvar	Piricse	Mezőtúr
Szerep	Szakoly	Nagykőrű
Zsáka	Tiszabercel	Szolnok
	Újfehértó	Tiszagyenda

PROBLÉMA	MEGOLDÁSI JAVASLATOK/ÖTLETEK
TÁRGYI FELTÉTELEK HIÁNYA	Anyagi támogatás/finanszírozás Hangszerre program folytatása, kiterjesztése minden művészeti ágra Jó minőségű anyag és eszközök biztosítása a tanulóknak
ALACSONY ÓRASZÁM	Órákértékelés. A művészeti tárgyak kedvezőbb időskálában való elhelyezése, „védett idő”, Mindennapos éneklés, sok közös éneklés
ÉRDEKTELEN/SZEMÉLYI TUDÁS	Több műzumpedagógia/képzési szervezés Több kulturális program Dilemmák eldöntése, a szíjvezetők kör eladási lehetőségeinek bővítése Iskolai terhek csökkentése Több tanári segítség a diákok részére Több hangszer használata az órákon, színesebb oktatási segédanyagok Az érzelmi nevelés fontosságára kellene hangsúlyt helyezni, a teljeség és nem a teljesítmény hangsúlyozása Új zenei irányzatok, K/T Tevékenységi központi tananyag összeállítása Jó szakmai továbbképzés Művészeti tárgyak oktatása projektrendszerben Iskolai terhek csökkentése

PROBLÉMA	MEGOLDÁSI JAVASLATOK/ÖTLETEK
ALACSONY ELISMERTSÉG/MEGFELELŐTISZTÉSG /MEG NEM ÉRTETTSÉG	Támogató attitűd Személyre szabás A művészeti tárgyak egyenrangú elismerése Az érzelmi nevelés fontosságára fókuszálni és a teljeség és nem a teljesítmény hangsúlyozása
SAKEMBER HIÁNY/NINCS MEGFELELŐ PEDAGÓGUS	Alsó tagozaton is szaktanári munka Városi munkaközösség visszaállítása Városi szakmai továbbképzések
KEVÉS A LEHETŐSÉGEK TAPASZTALATCSERÉRE	A lehetőség megteremtése Szakmai folyóiratok szükségesek a kevés szaktárgyi pedagógus miatt

Kutatásunkban a pedagóguspálya dimenzióin keresztül a művészeti oktatás, művészeti nevelés gátjait, dilemmáit jártuk körül. Empirikus vizsgálatunk során azt tapasztaltuk, hogy a vizsgált pedagógusok többsége tanítói végzettséggel látja el művészetközvetítői feladatát. Specifikus végzettséggel leginkább a képzőművészeti és táncművészeti területen találkozunk. A vizsgált mintában a szereplők művészeti előképzettsége, végzettsége és jelenleg tanított tárgyai 50 % fölötti értékkel mutatott összefüggést. Ezt leginkább a vizsgálatban résztvevők korosztályos megoszlása indokolja. Előképzettségeik között a zeneművészeti ág dominanciája rajzolódott ki. Szakmai megújulást célzó programokon, továbbképzéseken a tanárok 37 %-a vett részt. Érdeklődési területük többségében az alternatív művészeti pedagógiák és szakirányuk specifikumai tükröződnek.

A tanári hatékonyságukat befolyásoló tényezők rangsorát elsősorban a megfelelő oktatási keretek hiánya adja, illetve a tantárgyi attitűdvizsgálatok irodalmából már ismert apátia. Megoldási javaslataik között az élménypedagógiai kulturális programok, tevékenységközpontú tananyag összeállítása és a "védett idő" is helyet kap. A megkérdézett pedagógusok hiányolják a szakmai tapasztalatcsere való lehetőségeket, és az óravezetést megkönnyítő segédanyagokat, szemléltetőeszközöket.

A közoktatásban jelenlévő művészeti oktatás szükségessége megosztó a társadalmi gondolkodásban dacára annak, hogy az innovatív szemlélet, az alkalmazkodás, a gondolkodás rugalmassága, a kommunikációs csatornák és interperszonális képességek minősége feltétele a munka világának. A művészetoktatásban rejlő lehetőségek akkor kerülnek felszínre, ha a tanulókat körülvevő tanári közösség birtokában van a tapasztalati úton megszerzett tudásnak. A tanárok belső erőforrásai, az önművelés, oktatási és életbeli értékrendjük, művészetekhez, innovációhoz való hozzáállásuk az iskolákban és szakfejlesztő programokban egyaránt fejlesztésre szorulnak.

Fontos lépés volna a tanárképzésben a hallgatók kreativitásának és művészeti készségeinek kimunkálása, a művészetközvetítői képességeik elsajátítása, művészeti szénitívitásuk szélesítése (Oreck 2004). Szükség van a művészetoktatás módszertana mellett, a művészet által való tanítás metódusa is, ami már a komplex művészeti programok felé mutat. Növelni kell a közvetítői oldal együttműködésének lehetőségeit művészekkel, művészeti rendezvények szervezőivel. Erősíteni kell az iskolák közötti tanári kapcsolatokat, a rendszeresített hatékony kapcsolat eléréséhez (Firts World Educations on Arts, 2006).

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet